

MUZEJ GRADA OSIJEKA

Dne 17. siječnja o. g. prošlo je 52 godine, što je Franjo Sedlaković poklonio svoju zbirku gradu Osijeku u svrhu, da se osnuje domaći muzej. U toj zbirci bilo je oko 2700 numismata, nešto ptica i leptira, koji su izlučeni. Sad su se intenzivnije počeli sakupljati domaći nalazi na tlu stare Murse, jer je iza brata Katančića sve, što se našlo odnosilo na tuđinu. Iste se godine sastavio i muzejski odbor, koji je po uputi gradskoga zastupstva riješavao muzejska pitanja. Prvim čuvarom bio je profesor Andrija Kodrić, koji je o osječkom muzeju i pisao u gimnazijskom programu god. 1881. Iza njegove smrti g. 1884. gradsko je zastupstvo izabralo za čuvara profesora Ferdu Ž. Milera. I ovaj je pisao u arheološkom »Vjesniku« iz osječkoga muzeja. God. 1893. bio je Ferdo Ž. Miller premješten u Zagreb.

Muzejske su se zbirke mnogo povećale, kad je g. C. F. Nuber god. 1895. i 1898. predao svoju zbirku predhistorijskih i rimskih starina i novaca, te lijepu zbirku jugoslavenskih novaca naročito hrvatskih novaca kovanih u Zagrebu u XIII. i XIV. stoljeću. Samo ova potonja broji oko 7000 komada. Jugoslavenska numismatika nije do tada nikako bila zastupana, pa je time bio položen temelj jednoj zbirci, koja ne treba da se stidi i većih zemaljskih muzeja.

S prostorijama je uvijek bilo poteškoća. Kad si u tuđoj kući, onda moraš biti uvijek spreman, da ti vlasnik kuće otkáže stan. Tako su i ove zbirke za ovo vrijeme 8 puta prenašali većinom ljudi za sve prije sposobni nego li za prenos starina. Sad se opet nalaze u tuđoj kući. Numismatički dio u nutarnjem gradu, arheološki i biblioteka u novom gradu. Kod tih seobi zbirke su dosta stradale, a bile su konačno na rubu propasti, dok se ipak god. 1925. nije uvidjelo, da treba bolesnika prije liječiti nego li umre. Tadašnji je samoupravni i muzejski odbor zaključio, da se taj institut ne napusti, kako se s jedne strane predlagalo, već da se obnovi i šteta popravlja.

Numismatička je zbirka bila opet pristupna i provedena je revizija kataloga jugoslavenskih novaca i još nekih drugih. Još čeka na reviziju i katalog nekih 10.000 komada. Radilo se i na arheologiji. Taj dio nije dovršen, a na biblioteci, koja baš nije velika, nije se dosad još ništa moglo poraditi radi pomanjkanja radne sile.

Kako zbirke sadržavaju dosta naučnoga gradiva, tako su domaći i strani učenjaci dolazili ovamo te su njihovi radovi ugledali svjetlo u raznim stručnim časopisima. Da se spomenu samo neki bilo domaći bilo strani, to su: dr. Franjo Maiksner, dr. Joh. Wodrich, Andrija Kodrić, Ferdo Miller, dr. Josip Brunšmid, dr. Bojničić, Josip Šestak, C. F. Nuber, dr. Laszlo Retky, koji je kod ugarske akademije izdao ugarsku numismatiku, dr. Čiro Truhelka (o slavonskim banovcima), dr. Paul Reinecke, H. Liebl, dr. Karl Stockert (Münzen Dalmatiens), dr. Makenzie, Gordon Childe i Dany Friede; dr. Milan Rešetar, koji u svojoj Dubrovačkoj numismatici (str. 600.) naročito piše, da su u Hrvatskoj i Slavoniji »samo dvije zbirke koje se mogu ovdje spomenuti, ali su zato bogate i dobro uređene, te po važnosti za dubrovačku numismatiku dolaze odmah poslije moje (dra. Rešetara), to su zbirke Narodnog Muzeja u Zagrebu i Gradskoga Muzeja u Osijeku«. — Koliko je u svakoj komada i vrsta, to se vidi iz pregleda na str. 608., gdje su ispodredene ove tri najveće zbirke dubrovačkih novaca (dr. Rešetar 4374, Zagreb 1250. Osijek 740). Od rijetkih ima osječka veliku srebrnu mineu, 4 poludinara, 4 altiluka, 2 perpera, škudu g. 1708., ogleđ dukata god. 1722., bradan god. 1747., 2 vižlina, poluvižlin, libertinu — dok su ostali komadi obični.

Od stručnih časopisa u vezi s osječkim muzejem treba da se navedu »Vjesnik Arheološkog Društva« u Zagrebu Ljubićevog i Brunšmidovog izdanja, »Glasnik muzeja« u Sarajevu, Wiener Numismatische Zeitschrift, Correspondenzblatt der deutschen Anthropologischen Gesellschaft, Wiener Anthropologische Mittheilungen, Mittheilungen aus Bosnien und Herzegovina in Wien, dr. Moritz Hoernes »Funde verschiedener Altersstufen aus dem westlichen Syrmien« u Mittheilungen der praehistorischen Commission des Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien« (I., Bd. 1903.). Kako je god. 1914. nastao rat, nije se dalje znanstveno ništa radilo, niti su zbirke bile pristupne.

Do god. 1897. (dakle čitavih 20 godina) vodila se muzejska kancelarija samo kod gradskoga poglavarstva. O poslovanju ovih 20 godina nema u muzeju nikakvih spisa, a i kod gradskoga bi se poglavarstva teško našli, jer se nisu posebice registrirali. Od

god. 1897. sastajao se muzejski odbor u muzejskim prostorijama i od tada se vodila kancelarija i u gradskom muzeju, a u poglavarstvu dobiva prepise, ili se opet od gradskog poglavarstva prepisi dostavljaju u muzejsku kancelariju, pa se može lako naći, što se muzeja tiče. Za vrijeme rata nije se niti odbor sastajao, niti se ista moglo raditi, jer su zbirke bile pohranjene većinom u sanducima. Tek 10. rujna 1925. sastao se odbor, da riješi pitanje muzeja.

Sada se u zbirkama nalazi predmeta iz prehistorije, mlađeg kamenog doba iz bivšeg Hermanovog vinograda, kostiju prepotopnih životinja, nešto bakrenih predmeta nađenih u Osijeku, bronsanog doba te halstatske i latenske dobi, a zanimljivi su ostaci inkrustiranoga lončarstva. Krimsko doba zastupano je numizmatikom, na koju se prisljanja keltska (grčke i rimske), grčka (Apolonija i Drač), koja se nastavlja sa bizantskom. Rimska keramika pokazuje, da je i u Mursi bilo tvornica, dakle domaće robe. Pruzila bi se lijepa slika terrae sigillatae, da se ono potpuno restaurira, što još leži oštećeno, polomljeno ili manjkavo. Od bronza imade raznih kirurških sprava i fibula različnih doba. Rimski su napisi stavljeni pod krov. Iz »seobe naroda« nema ništa, niti se štogod našlo iz bizantskog doba. Mursi iza odlaska Rimljana pa sve do dolaska Slovjena u ove krajeve nema traga. Mursa nestaje, a na njezinu tlu za kakih 500 godina javlja se Osijek. Slojvenima pripadaju grobovi i nakiti na skeletima nađeni u Bijelom brdu, koji padaju nekamo u XII. stoljeće. Polovicu ovih nalaza imade Narodni Muzej u Zagrebu, koji je ove grobove dao iskapati. Numismatička zbirka sadržaje sada stare novce bugarske, srpske, bosanske, zetske, dalmatinske (naročito dubrovačke, kako je gore istaknuto) te domaće razne spomenice, starohrvatske tako zvane banovce kovane u Zagrebu, oko 7000 komada, koji čekaju, da budu uređeni i katalogizirani. Na ovo se prisljanjaju bečki, salzburški, frisački, akvilejski, gorički pfenig, koji su nekoć ovuda kolali, te venetski, onda, ugarski sve od prvoga kralja sv. Stefana pa do danas. Novci i medalje ostalih država ne spadaju izravno u domaću povijest. Povećale su se zbirke novim akvizicijama; nabavljeno je nešto srpskih i bizantskih novaca; bizantska je zbirka popunjena i uređena. Nabavljeno je nešto i stručne literature.

Iz novijeg doba ima nešto oružja (hebarda, jatagana, kubura, sabalja, pušaka) — lijepo usšćuvenih i umjetnički izrađenih statuta i knjiga obrtničkih zadruga (cehova), novijeg suđa (porcelana), povelja, koje se odnose na vašare u Osijeku. Nešto bakroreza: grad Osijek u tursko doba, turski most preko Drave, nacrti bojeva oko Osijeka. Iz

novijeg doba nešto fotografija iz svjetskoga rata i nešto spisa, barjaka i portreta, te neuporabivog oružja.

Zadaća je lokalnih muzeja, a tako i osječkoga, da prikuplja starine, koje se na njegovom zemljištu nađu i koje se odnose na historiju grada. Muzej je mastojao, da se prikupljaju narodne nošnje osječke okolice. Ove se narodne nošnje sve više gube, jer ih domaći narod više ne nosi već ih sakriva po sanducima, gdje lijepa domaća tkiva propadaju. Požaliti je, da tadašnji mjerodavni faktori nisu izrabili rad i pomogli pokojnoga Osječanina Feliksa Lay-a. Danas bi imali krasnu etnografsku zbirku, a kad tamo nema u Osijeku ni čitavog njegovog izdanja narodne ornamentike. Ono što je još ostalo u novom gradu, to je sada pohranjeno u višoj djevojačkoj školi. Tada je bilo dosta sredstava, ali su tadašnji Osječani bili više »praktični«, a premalo idealni. Kako je danas sa sredstvima i kako treba mnoge druge teške bolesti preboljeti, to zna svako dijete.

Muzejem upravlja gradsko zastupstvo preko svoga odbora i gradskog poglavarstva. Ako i jest ova zbirka vlasništvo grada Osijeka, koji imade autonomiju, ipak je prosvjetno odjeljenje bivše kr. dalm. hrv. slav. zemaljske vlade tražilo izvještaj o tom institutu, kojoj je vladi takav izvještaj dvaput podnesen i to god. 1907. i opet 1916.

Zbirke su bile pristupne, no ipak valja požaliti, da nema toliko prostora, da se sve vrijednije može staviti pod staklo i dozvoliti pristup široj publici. Ovako bi dolazilo više manje vrijednih darova. Ima i takovih slučajeva, da možda i s toga razloga sami rođeni Osječani osječke starine otuđuju. Osim toga nema ni potpune radne sile, koja bi i sada postojeće građivo do kraja izradila, a i u većim prostorijama se polomljeni i manjkavi komadi ne bi mogli potpuno izrabiti. Ono nekoliko ispunjenih vaza služi samo za primjer kako bi se manjkavi primjerci trebali popuniti i dovršiti.

Potpisani je kustos muzeja dugi niz godina, dok je dr. Čiro Truhelka kao umirovljeni direktor sarajevskog muzeja (nastanivši se u penziji u Osijeku a prije svoje profesure na univerzitetu u Skoplju) mnogo zadužio novo uređenje muzeja poslije rata.*

Vjekoslav Celestin.

* O osječkom gradskom muzeju u posljednjem deceniju isp. br. od 29. VII. 1929. osječčkog lista »Der Abend«, naročito za nove akvizicije, n. pr. ponudu g. Miroslava Friedmanna da je spreman pokloniti svoju zbirku ratnog i poratnog osobito inflacionog novca, nadalje o predlogu da se muzej konačno smjesti u kuću dr. Gottschalka itd. — Op. ur. »Narodne Starine«.